

'STOORNISSEN BESTAAN NIET'

Tekst: Sigrid Starremans

Autisme, ADHD, dyslexie; Anna Bosman, hoogleraar pedagogiek, is wars van dit soort labels. Ze zou ze het liefst allemaal willen afschaffen. "Ongewenst gedrag bestaat niet. Er is gedrag dat niet past in een bepaalde context. En er is gedrag dat kinderen kunnen bijleren."

Dat er zoiets als autisme of ADHD bestaat, stoornissen dus die te diagnosticeren zijn vanwege een aantal overeenkomende kenmerken, gelooft ze niet. Laat staan dat ze in het brein te herkennen zouden zijn. Anna Bosman, hoogleraar pedagogiek aan de Radboud Universiteit: "Sommige wetenschappers zeggen: 'In dit brein zie ik vreemde dingen.' Maar ja, in het brein van andere mensen zie je soms ook vreemde dingen. Wij kunnen niets in de werkelijkheid aanwijzen in de zin van: daar zit het, daar komt het door. Iedereen die dat beweert, gaat veel te ver in zijn conclusies. Wij kunnen alleen maar gedrag zien."

Bestaan er wel stoornissen in het menselijk gedrag?

"Ik verzet me tegen het woord stoornis. Als iemand blauwe ogen heeft, dan kun je dat vaststellen. Maar bij bijvoorbeeld autisme en ADHD gaat het om labels voor bepaald gedrag. Wij hebben vastgesteld dat er een soort prototype van een normaal

mens zou moeten zijn. Nou, dat bestaat gewoon niet. Of je iets wel of niet hebt, is helemaal niet aantoonbaar. Mensen zijn gewoon variabel in hun gedrag. De een is wat meer repetitief, de ander is sociaal gezien wat onhandiger.

Je zou deze eigenschappen ook als vaardigheden kunnen zien in plaats van afwijkingen. Er zitten zoveel voordelen aan zogenaamde stoornissen, bijvoorbeeld je supergoed kunnen concentreren of heel precies zijn. Sommige mensen noemen dat autisme. Ik vind dat fantastisch. En ADHD'ers zijn vaak supercreatief.

Je zou ook kunnen stellen dat dit soort vaardigheden ertoe leiden dat wij ons ontwikkelen. Zoals Temple Grandin zegt: 'Als er geen mensen waren die een beetje systematisch kunnen denken en zich enigszins kunnen afsluiten voor de sociale werkelijkheid dan had er geen Silicon Valley bestaan. Dan zaten we allemaal nog in een hol elkaar de hersenen in te slaan.'

Maar ouders met kinderen die bijvoorbeeld autisme hebben, hebben het daar vaak moeilijk mee. Dan is er toch wel iets aan de hand?

"Het is maar de vraag of je kinderen hebt met autisme. Je hebt kinderen met afwijkend gedrag: gedrag dat anders is dan dat van de meeste mensen. Het vervelende is dat wij dat in onze maatschappij niet tolereren. Als een kind met iets monomaans bezig is, wordt dat meteen als niet goed gezien. Ik vind dat vervelend. Dat je dat kind gunt dat het nog meer dingen kan, snap ik. Maar waarom is het verkeerd om met één ding bezig te zijn? Al die dingen worden niet gezien als kwaliteiten maar alleen maar als gebreken. Dat die kinderen het daar moeilijk mee hebben in onze maatschappij is omdat wij eisen dat ze zogenaamd normaal gedrag moeten vertonen. En normaal betekent dat je sociaal bent en op je stoel moet blijven zitten en dat je van alles en nog wat moet kunnen. Wij zouden er eens over na moeten denken waarom dat allemaal moet. Als wij daar wat soepeler mee

om zouden kunnen gaan, dan zou dat heel wat meer opleveren dan proberen om ieder kind te normaliseren."

Wat vindt u van de nature/nurture discussie? Komt gedrag voort uit aanleg of uit opvoeding?

"Gedrag is altijd het resultaat van de interactie tussen de omgeving en het organisme. Ik houd me dan ook verre van de discussie nature/nurture, het gaat altijd om de interactie. Heb jij bijvoorbeeld heel soepele vingers die goed onafhankelijk van elkaar kunnen bewegen, dan kan ik me voorstellen dat jij veel gemakkelijker piano speelt dan andere mensen. Verkeer je ook nog eens in een muzikale omgeving, is er een piano bij de hand en ben je bereid om heel veel te oefenen, dan zou je weleens een heel goede pianist kunnen worden. Ik noem dit voorbeeld omdat er zoveel factoren zijn die van invloed zijn. Je kunt niet zeggen het is dertig procent nature en zeventig nurture. Al die zaken hebben een niet te voorspellen invloed op elkaar."

Zult u nooit zeggen dat een kind autisme heeft?

"Nee, dat zou ik nooit zeggen. Je moet altijd naar het concrete gedrag en het specifieke kind kijken en bepalen: wat is hier nou het specifieke probleem? Het gaat mij niet om de categorisatie. Het gedrag van zogenoemde autist A is anders dan dat van zogenoemde autist B, dus je kunt daar niet op die manier over praten."

Maar er zijn toch wel overeenkomsten tussen kinderen met bepaalde aandoeningen?

"Er zijn overeenkomsten tussen allerlei mensen. Hoe benoemen we die? Wat zijn dan de overeenkomsten van alle mensen die normaal zijn? Normaal, wat is dat? Hoe ziet dat eruit? Dat zou ik weleens willen weten."

Is dat niet te makkelijk? Er zijn heel wat ouders en leerkrachten, die iedere dag behoorlijk wat te stellen hebben met kinderen met bepaalde stoornissen, om dat toch maar even zo te noemen.

"Gedrag heeft voor een groot deel te maken met hoe wij ermee omgaan. Maar daarmee geef ik niet de schuld aan de opvoeder, integendeel. Er worden kinderen geboren van wie het gedrag voor de opvoeder te moeilijk is. Daarbij hebben ze hulp nodig.

Maar mensen zouden ook kunnen nadenken over hun eigen rol in dit soort situaties. Je zou eerst eens moeten accepteren hoe het kind is en dan in de wereld van het kind proberen te stappen. Dus er eens naast gaan zitten als het kind de hele tijd zit te kijken naar een ronddraaiende wasmachine. Blijf even in de wereld van het kind en ga dan een andere beweging maken. Probeer dan het kind mee te nemen in waar jij naar kunt kijken in plaats van te zeggen: we gaan niet de hele tijd naast die wasmachine zitten."

In de wereld van het kind stappen... Kunt u daar wat meer over vertellen?

"De meeste therapieën gaan ervan uit dat bepaald gedrag ongewenst is en dat dat gedrag afgeleerd moet worden. Ik zeg: Er is geen ongewenst gedrag. Neem als voorbeeld slaan. Tegen een bal slaan is wenselijk, een ander slaan niet. We moeten zorgen dat kinderen er iets bijleren.

Wij hebben daar een bepaalde therapie voor ontwikkeld. Het voert te ver om helemaal uit te leggen hoe het werkt. Dat is vrij ingewikkeld, maar de kern is dat je met een beweging van iemand

mee moet gaan. Als een kind geobsedeerd is door één ding, kun je in iemands wereld stappen door te observeren wat hij doet. Daarna kijk je even ergens anders naar. Of je gaat iets anders doen met je handen en dan merk je heel vaak dat iemand meebeweegt en ook datgene gaat doen wat jij doet."

Heeft u een voorbeeld van hoe het fout kan gaan bij de diagnosestelling als je in stoornissen denkt?

"Stoornissen bestaan niet. Je wordt geboren met een bepaalde mate van temperament, van stimuli verwerken en dat kan afwijken van die van de ouders. Als jij heel snel bent en de ouders heel traag, word je daar misschien wel heel onrustig van. Ik herinner me bijvoorbeeld een kind dat een eetstoornis had en daardoor ondergewicht ontwikkelde. Niemand wist waarom. Gesteld werd dat het kind verstandelijk beperkt was, de ouders

'NORMAAL, WAT IS DAT? HOE ZIET DAT ERUIT?'

zouden maar alvast aan de rouwverwerking moeten beginnen. Totdat iemand opmerkte dat het ritme van de baby totaal niet afgestemd was op het ritme van de moeder. Die moeder haalde het kind heel snel uit de box, duwde de fles in de mond terwijl het kind verstrakte omdat het daar nog helemaal niet aan toe was. De baby was enorm in verzet gegaan, de hele wereld overkwam haar. De moeder kreeg het advies om enorm te vertragen en bij alles wat ze deed te praten. Als je benoemt wat je doet, gaat alles langzamer. Het gevolg was dat de baby binnen drie weken weer volledig at. Wat zij normaal voor elkaar probeerde te krijgen in een minuut, duurde nu vijf minuten. Mogelijk was het kind anders uitgegroeid tot wat we een autist noemen."

Het aantal diagnoses van autisme is de afgelopen jaren gigantisch toegenomen. Hoe komt dat, denkt u?

"Vroeger werd afwijkend gedrag veel meer geaccepteerd. Dan zei men alleen: 'Ome Kees dat is een stille,' en dan was het klaar. Nu willen mensen hulp hierbij. Het probleem is dat dan wordt gezegd: 'Eerst eens kijken wat uw kind dan heeft.' En

'IK ZOU NOOIT ZEGGEN DAT EEN KIND AUTISME HEEFT'

vervolgens wordt er een label geplakt. Maar waarom moet een kind een label hebben om hulp te krijgen? Dat is wat in onze maatschappij fout is gegaan. Als we dat niet hadden gedaan, dan hadden we nu niet die 365 afwijkingen gehad. Alle mensen worden nu in hokjes geduwd. Laten we het bijvoorbeeld maar helemaal niet over dyslexie hebben. Dat loopt volstrekt uit de hand: vijftien procent van de kinderen heeft een dyslexieverklaring! Sorry hoor! Terwijl leesproblemen voor negentig procent aan het onderwijs liggen."

Hoezo ligt dyslexie aan het onderwijs?

"Omdat er onvoldoende geoefend wordt met lezen. Voor de meeste kinderen is het genoeg. Maar voor twintig tot vijftig procent heb je echt gerichte instructie met veel oefening nodig. Docenten zouden elke dag met de kinderen hardop moeten oefenen en dat gebeurt nu niet. Met spellen en rekenen is dat idem dito. Het label dyscalculie is ook al een hype aan het worden.

Dus bestaat dyslexie als stoornis? Nee, er bestaan wel heel veel slechte lezers. En er bestaan kinderen die het moeilijker vinden dan anderen. We hebben toch ook geen teken- of gymstoornis? En waarom niet? Omdat we dat niet belangrijk genoeg vinden. Hadden we dat wel gevonden, dan had er ook een teken- of gymstoornis bestaan. Ik vind het heel erg dat al dit soort zaken als afwijkingen worden beschouwd en dat kinderen daar vanaf moeten worden geholpen."

Hoe weet u dat het ook anders kan?

"Ik ben wetenschapper en ik heb aangetoond dat kinderen twee jaar inhaalden als een leerkracht zes weken goed onderwijs gaf. Dan denk ik: er gaat toch iets niet goed op school. En als dit mogelijk is, dan moet je je kop niet in het zand steken, dan moet je ook durven nadenken over waarom het bij jou dan niet lukt. Ik verwijt het leerkrachten zelf echter zelden of nooit. Ze worden immers opgeleid door een pabo die dat gewoon niet weet."